

AUSPICE TRINUNO NUMINE,
Exercitatio Academica,

De

ORTU & OC-

CASU SIDERUM POE-

TICO,

Quam

Benevolo Amplissimi Collegii Philosophici
indultu,

In illustri Academia Leucorea

Publica Eruditorum censura

subjiciunt,

PRÆSES

M. JOHANNES CHRISTO-

PHORUS *Waldung* /

Erffurtensis Thuringus,

&

RESPONDENS

HERMANNUS *Zogel* /

Leucopoli-Variscus.

*Ad diem 2. Martii in Auditorio Minori
boris antemerid.*

WITTEBERGÆ,

Typis JOHANNIS HAKEN.

M. DC. LXX.

24

1670

7a

2

121

M.D.

WAPPIOR TAVNO NUNINE
Lyceriano Academia

OC & OC

CASII SUDERIM POE

Belveolo Anghilini Colletti Philolophici

In illius Academia Lector

M JOHANNES CHRISTO

THEORIE QUINQUE

HERMANNUS

THE JOHANNIS HARRY

1700

//
: W W

Cedrum sanè merentur Lyricorum antesignani canentis
verba:

Aut prodesse volunt, aut delectare Poëta,

Aut simul & jucunda & idonea dicere vita.

Quo quidem elogio, an verius quicquam pronuciari possit, merito ambigere possum. Etenim si spectemus in Poëtis commoditatem, ecquid illa eminentius? Cum sub illorum fabulis non levia quædam, & frugis expertia ociosorum hominum commenta (uti quidam perversi Poëseos olores arbitrati sunt, vid. Muret. in orat.) latitent, sed velut sub involucris atque integumentis, omnis doctrina elegans, omnis ingenuo homine digna cognitio, omnis denique sapientia contineatur. Ut non solum ad prudentiam moralem comparandam, seu componendos & emendandos mores, (quare cana etiam antiquitas, teste Strada, Poëtam labore suo humano generi prospicientem, modo castigatoris vitæ, sæpè morum Magistri, plerunque Divini nomine insignire & cohonestare non dubitavit,) sed & ad faciliorem & feliciorẽ reipublicæ conducant administrationem. Quod Venuſinus ita expreſſit:

— — Fuit hac sapientia quondam

Publica privatis secernere, sacra profanis,

Concubitu prohibere vago; dare jura maritis,

Oppida moliri, leges incidere ligno,

Sic honor, & nomen divinis vatibus, atq;

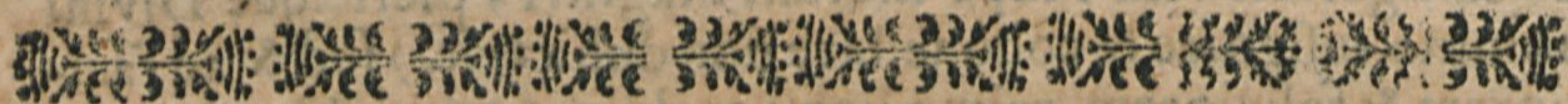
Carminibus venit.

Imò usum suum longè lateq; diffundunt in ipsam œconomiam:
præcipuè tempora rebus agendis opportuna ac commoda desi-

A 2

gnan-

gnando. Nec sua jucunditate destituitur utilitas, Poëta enim ;
ut ligatum suum sermonem orationis vestiant concinnitate, non
inamceno cum delinimento res suas interspergunt aliarum
scientiarum documenta, ut vel aliorum emendantes scripta, Phi-
lologorum æmulentur crisin, vel exquisito sermonis genere le-
gentem commoventes, Rhetorum assumant ornatum, vel ad e-
nodandam veritatem solerter differentes, Dialecticorum de-
monstrationes imitentur, vel de genuinis rerum natalibus ad
penetralia naturæ ulterius rimanda canentes Physicorum scru-
tentur amœnitates, vel de negociis à variis variè, non minori
cum laude cœptis, quàm fruge gestis, scribentes, historicorum
lustrent campos, vel denique cœleste systema scrutantes, imò
ex ipso Astronomiæ meditullio aliquid haurientes, Mathema-
ticos agant. Sicut autem eorum, quæ ex Mathematicorum li-
bris, præcipuè verò ex Astronomorum monumentis depro-
munt, non unum est genus; ita nihil frequentius apud illos, quàm
ortuum & occasum stellarum, ad determinanda & dimetienda
certa anni tempora, periodosque menstruas designandas, men-
tio occurrit: Quæ res uti peculiari sua gaudet utilitate, ita
pro ingenii nostri modulo eandem uberius enucleaturi, astro-
rum Dominum impensis sollicitamus precibus, ut velle nostrum
benignissima sui Spiritus assistentia clementer perficiat.

1.

INter complures affectiones Sphæricas, per circulos tum prin-
cipales, tum minus principales de subjecto Astronomiæ de-
monstrandas, non ultimum obtinet locum, sed in præcipuis Or-
tus, Occasusque siderum est: Non idèd solum, quòd primo ple-
rumque loco ab Astronomiæ scriptoribus tractatio ejus susci-
pi solet; (id enim, cum prioritas ordinis per se non inferat di-
gnitatem, ad prærogativam ejus, dignitatemque parum facit,)
sed ex ea præprimis ratione, quia ex intervallo motus primi pri-
mario, circuloque primario, Horizonte videlicet, derivanda
ac demonstranda venit. Cæterum ortus & occasus Stellarum
vel

vel cum respectu ad Solem habito, vel absq; eo considerari potest, atq; ideo ab artificibus diversimodè denominatur. Ortus quidem & occasus absolutus à Sole, qui an Sol unà, an è regione oriatur vel occidat, an in meridiano, aut alibi locorum in coelo situs sit, non curat, Astronomicus; ille verò, qui respectum etiam ad Solem involvit, Poëticus appellatur. Nos, ne disputatio nostra justos & præfixos excedat terminos, misso priori, eoq; in commodius reservato tempus, posteriorem hac vice assumemus, succinctam ejus pro ingenii modulo explicationem allaturi.

§.2. Dicitur autem ortus & occasus ille, qui ad Solem refertur & ab Achille Tatio in Isagog. ad Arati Phænomena, & Gemino in Elementis Astronomicis cap. ii. ὀρθολὴν vocatur, sicut alter, absolutus nempe, & qui absq; respectu ad Solem fit, iisdem ἀνατολὴν audit, ab Astronomis Poëticas, non quòd Astronomicum negligent, aut is ad Astronomos non pertineat; cum ipsorum maxime intersit, hos etiam ortus & occasus determinare: sed uti absolutus ortus & occasus ob insignem, quem præ reliquorum modorum ortibus & occasibus in Astronomia habet usum, Astronomicus inde dicitur, ita hic ob usum, quem Poëtis in certorum temporum anni, vel variarum aëris constitutionum & similium rerum descriptionibus præstat, Poëtici nomen non immerito tulit. Ita nos docet summus seculi nostri Mathematicus Joh. Baptist. Ricciolus, quando Tom. i. Almag. Nov. lib. i. c. 32. rem ad hunc modum explicat; *Poëticus ortus & occasus ita dicitur esse, non quòd hunc quoq; Astronomi non curent, sed quia de hoc solum Poëta jam inde ab Hesiodo locuti sunt, cum fastos & tempestates agriculturae & navigationi opportunas, aut his similia nobis per ortus siderum carminibus designarunt.* Neque tamen putandum est, solis Poëtis in temporibus anniverfariis describendis hunc ortum & occasum usitatum esse vel fuisse. Nam & Historicis, & de Agricultura ac re rustica Scriptoribus, aliisque usitata prorsus ascensio ista ac descensio siderum fuit. Ita Polybius lib. i. navigationem Romanorum ex Sicilia in Africam inter ortum Orionis & Canis Heliacum (de hoc ortu enim locutum eum ibi esse, inde constat, quòd navigatio illa Romanensium, ut ex contextu facile

colligitur, sub initium æstatis suscepta sit, sub finem autem veris & initium æstatis, Sole ex II ad ☉ accedente, totus Orion, & paulò post ad finem eo ☉ perveniente, Canis quoq; major à radiis Solaribus iterum liber, manè rursus conspicitur) susceptam improbat, quòd istis temporibus multis Mare tempestatibus obnoxium sit. Ita idem *Polybius l. 5. & Livius lib. 1. decad. 3.* transitum Hannibalis in Italiam occasu Cosmico Plejadum determinarunt. Ita *Columella lib. 9. c. 14.* de cura lapum, *Aristoteles lib. 6. de nat. Animal. Plinius* pluribus in locis, aliiq; Historici plures ortu & occasu Poëtico sua definiunt tempora. Unde, quod paulo antè diximus, jam patescit, non solis hunc ortuum & occasum modum Poëtis, sed aliis etiam Scriptoribus, usitatum fuisse, ut à potiori, quia scilicet quàm maximè & frequentissimè à Poëtis usurpatus semper fuit, Poëtici denominationem accepit.

§. 3. Definitur hic Ortus & Occasus ab Astronomis communiter, quòd sit vel elevatio, vel apparitio, vel descensus, vel occultatio stellæ supra vel infra Horizontem, ad Solem determinata. Verùm quia hæc enunciatio, conceptum genericum sub disjunctione proponens, atque hac ratione divisionem potius, quàm accuratam definitionem tradens, in conditiones bonæ definitionis impingit, illam jure merito rejicimus. Uti nec eorum acceptamus definitionem, qui ita describunt: quòd sit astri sive stellæ relatio quædam ad Solem, unà vel ex adverso orientem, vel occidentem, quippe quæ non omnibus, ut de aliis ejus vitiis nihil nunc dicamus, speciebus suis communis, adeoq; quod ingens in definitione, quæ, juxta Logicorum monita, cum definito suo æqualiter converti, nec plus minùsve eo continere debet, vitium est, strictior est definito. Licet enim, quod libenter concedimus, ob diversitatem atq; varietatem specierum ortus & occasus Poëtici, unam quandam communem commodo quopiam latiori vocabulo assignare rationem, in qua omnes illæ conveniant, difficile sit, unde difficultatem hanc subodorati, generalem ortus atq; occasus Poëtici definitionem silentio prætereundo, species saltem ejus quidam definiyerunt: non tamen id im-

possi-

possibile prorsus est. Longè enim melius eundem cum accuratioribus Mathematicis ita describimus: Ortus & Occasus Poëticus est apparitio, vel disparitio stellæ, ad Solem relatæ. Sic unico isto apparitionis, respectu Ortus, & disparitionis, respectu occasus Poëtici vocabulo communem rationem, in qua ortus & occasus Poëtici species omnes optimè conveniunt, exprimimus, per apparitionem stellæ non emersionem saltem ejusdem è radiis Solaribus, & contrà per disparitionem ejusdem in fulgorem Solis involutionem, quod, ut inferius audiemus, ortus & occasus Heliaci proprium est, intelligentes, sed cæteros etiam modos, quibus ad Solem relatæ stellæ (sub hoc enim formali unice per superius dicta, Ortus & Occasus hîc intelligendus est) se vel unâ cum Sole, vel eo è regione descendente, supra Horizontem ascendentes, sistunt: vel infra Horizontem, sive comite Sole, sive è regione oriente, descendentes, subducunt oculis nostris, simul ita comprehendentes.

§. 4. Ex his etiam liquet, cur honoratissimorum Præceptorum vestigia legentes, quæ frequenter aliàs definitioni huic inseri solent, verba illa: supra vel infra Horizontem, omiserimus, & non ita potius formaverimus nostram definitionem: Ortus & Occasus Poëticus est apparitio stellæ supra Horizontem, vel disparitio ejus infra Horizontem, ad solem relatæ. Scilicet de industria id à nobis factum est, cum verba illa partim falsò, partim abundanter in definitione hac ponerentur. Falsò, habita ratione ortus & occasus Heliaci, quo fides oriturum tantum abest, ut, ceu subsequenter nos edocebunt, supra Horizontem demum ascendere, aut occasurum infra eundem statim descendere debeat, ut potius, tam ortus, quam occasus, fidere supra Horizontem versante, contingat. Heliacè enim orientes vel occidentes Stellæ, supra Horizontem existunt: adeoque non tam re ipsa oriuntur & occidunt, quam ortæ apparent, vel apparere desinunt. Abundarent autem verba illa, ortum & occasum tam Cosmicum, quam Acronyctum si respiceremus, cum adscensio supra Horizontem apparitionis, & descensio infra Horizontem disparitionis vocabulo inter alios ejus modos jam contineretur.

§. 4. Ex

§.5. Cæterùm in definitione apparitionem & disparitionem, ceu conceptum essentialem latiore & omnibus ac singulis ortus atq; occasus Poëtici speciebus, secundum jam disputata, communem, generis loco posuimus, ac Stellæ vocabulum absolutè & illimitatè adiecimus, ut omnes omninò stellas, siue fixæ eæ sint, siue erraticæ, secus atq; se res in speciebus habet, Poëticè oriri aut occidere posse, indicaremus. Differentiam a., qua ortus & occasus Poëticus in esse suo constituitur, & Astronomico contradistinguitur, exprimunt subsequètia definitionis verba: ad Solè relata. Per hæc n. nō ortui & occasui merè Horizontali, qui supra Horizontem ascendentes stellas oriri, uti infra eundem depressos occidere simpliciter & absolutè dicit, nec respectum ad alia cœli puncta in Horizonte vel coorientia & cooccidentia, vel propè Horizontem alias stellas sub fulgore radiorum suorum detinentia, aut ex iisdem emittentia involvit; sed etiam relativè, in relatione scilicet ad æquatorum, spectato, quem etiã Astronomicū dicimus, in quo non ad Solè, verùm ad partes potiùs æquatoris coascendentes & unà descendentes unicè respicimus, satis superq; contradistinguitur & in esse suo constituitur. Quippe à sola relatione siderum ad Solem, quã Agriculturæ scriptores & Poëtæ imprimis in temporibus anniversariis describendis respiciebant, altera illa ortus & occasus species suam traxit originè, ut proinde superius allatam definitionem omnes ortus & occasus Poëtici species participare debeant. Equidem contrarium hic Magnif. Dn. D. Calovius in Compend. Uranoscop. cum Metio p. 73. sustinere videtur, ortum & occubitum Poëticum vel ad Horizontem, vel ad radios Solis referens, illumq; Cosmicè atq; Acronycè; hos verò Heliacè orientes vel occidentes stellas respicere asseverans. Sed videtur, revera tamen neutiquam nobis contrariatur aut contradicit. Apparitio enim & disparitio stellæ non solam h. l. egressionem ex radiis, vel ingressionem in radios Solis, sed unà cæteros modos, quò stellæ, ad solè collatæ se, vel sistunt vel subducunt visui nostro comprehendit. Quo pacto omnes §. subsequ. commemorandæ species ortus atq; occasus Poëtici, de data definitione participant.

§.6. Uti verò non uno eodemq; modo sidus aliquod occultari atq; iterum emergere potest: ita etiam ortus atq; occasus
noster

noster Poëticus à variis variè dividitur. *Theophrast. lib. de signi-*
pluv. duos ortus duosq; occasus tantū cōmemorat. Totidē, sed
veros tantū ortus & occasus attingit Achilles Tatig: Geminus qua-
tuor ortus species & totidē occasus facit. Ptolomæus lib. 8. Μεγάλης
συντάξεως c. 4. Joh. Regiomontanus in Epit. l. 8. c. 5. viginti quatuor or-
tus & occasus species sub novem Schematismis proponunt. vid.
recens. Casp. Peucerum in Element. Sphæ. & uberius declarantem
Job. Baptist. Ricciolum Tom. 1. Almag. Nov. Nos laudatissimorum
Præceptorū vestigiis insistentes, pro triplici varietate, quā Stel-
læ respectu Solis orientis vel occidentis, vel etiam certo inter-
vallo accedentis vel recedentis sortiuntur, triplicem etiam or-
tum & occasum siderum constituimus, Cosmicum nimirum seu
Matutinū, Acronyctū seu vespertinū, & deniq; Heliacum, quem
denuò in Matutinum & vespertinum subdividimus. Quorū prio-
res duo à priscis Mathematicis non abs re veri nominati sunt,
quoniam stellæ Cosmicè & Acronyctè orientes vel occidentes
supra Horizontem revera ascendunt, vel infra eundem descen-
dunt: Posterior cum suis speciebus apparet, quia stellæ helia-
cè, sive id fiat matutino tempore, sive vespertino, oriētes vel oc-
cidentes, non tam re ipsa oriuntur & occidunt, quàm ortæ appa-
rent vel apparere desinunt. Unde & à nonnullis φάσις seu emer-
sio potiùs, quàm ortus, & κρύψις seu occultatio, vel ἀφανισμός seu
disparentia, quàm occasus dicitur.

§. 7. Ortum, quem, sive quòd Mundus, cujus eam tantū par-
tem, quæ supra Horizontem est, conspiciamus, ab ortu in occa-
sum labi videatur, sive quòd stella cum Sole oriente vita velut
atq; ornatus Mundo redeat, & Mundus matutino tempore quasi
reviviscat, suasq; de novo actiones iterum incipiat, Cosmicum
vel Mundanum hodie dicimus, Veteres, quibus appellationes
hodiernæ nondum fuerunt usitatæ, matutinum verum nomina-
bant. Ortum enim & occasum Poëticum in verum & apparen-
tem, ac utrumq; in matutinum & vespertinum dispescebant, ve-
rum, ut dixi, matutinum, quem hodie Cosmicum, & verum
vespertinum, quem Acronyctum; apparentem autem dicentes
tam matutinum, quàm vespertinum, quem Heliacum hodie
communi Astronomorum voce denotamus. Geminus & Tatio

ἐπιτε-
B

ἑπιτολή ἑῶα ἀληθινή, Ptolemæo ἄντὲμ ἑῶα συνατολή ἀληθινή
audit. Definitur autem, à nobis, quòd sit puncti cœlestis seu
stellæ unâ cum Sole oriente supra Horizontem ascensio. Ex qua
definitione, nos non de ortu Solis Cosmico generaliter & latè sic
dicto, quo omnes stellæ; quæ ab ortu Solis usq; ad ejus occasû h. e.
de die artificiali supra Horizontē emergūt, Cosmicè oriri vulgo
dicuntur, sed specialiter, strictè & antonomasticè sumato, prout
illis duntaxat sideribus, quæ una cum Sole super Finitorem ascē-
dunt, competit, hîc loqui, abundè constat. Manifestum præ-
terea ex ortus Cosmici definitione est, quænam stellæ motu hoc
oriri, quæ non possint. Scilicet in obliquo, quem habemus,
Sphæræ positu præter perpetuæ apparitionis stellas, omnia tam
fixa, quàm erratica sidera, quæ Planetas alio nomine dicimus,
Cosmicè oriri queunt. Cum enim Sol motu suo annuo per to-
tum moveatur Zodiacum, omnia cœli puncta successivè hoc
modo oriri posse, hinc consequitur.

§. 8. Cognito, quid Cosmicus sit ortus, non difficile, o-
pinor, erit, occasus quid Cosmicus sit, colligere. Nempe oc-
casum Cosmicum dicunt Astronomi, stellæ oriente Sole ex ad-
verso infra Horizontem descensionem. Quoniam igitur, se-
cundum hanc definitionem nostram, ad id, ut punctum cœ-
leste occasu Cosmico, qui Gemino & Tatio δύοις ἑῶα ἀλη-
θινή, at Ptolemæo ἑῶα συγκάδουσις ἀληθινή dicitur, occidere
queat, requiritur, ut eo, quo Sol Horizontem ascendit tem-
pore, ex adverso infra Horizontem descendat, atque adeo in-
tegro Semicirculo sive per 180. gr. à Sole distet, non obscurum
erit, quæ Stellæ Cosmicè occidere possint, quæ non, assignare.
Cum enim, quas perpetuæ apparitionis occultationisve dici-
mus stellas, infra Finitorem nunquam vel descendant, vel su-
pra eundem ascendant, loquendo de obliqua nostra Sphæra, vel
Davo constabit, occasum illis Cosmicum attribui non posse.
At non solum istæ ab occasu excipiendæ stellæ sunt, verùm & quæ
nec non quæ, ob breve, quo à Sole distant intervallum, is repū-
gnat. Deprehenderunt enim Mathematici, referente Dno. D.
Strauchio in Aph. Sphær. §. 196. Maximam quæ à Sole di-
gressionem 48. gr. quæ autem 28. non excedere, cum ta-
men, ceu dictum, ad occasum Cosmicum stellæ à Sole per
inte-

integrum semicirculum distantia requiratur. Alias autem præter enumeratas stellas omnes, quæ infra Horizontem descendere, & à ☉ per 180. gr. digredi possunt, successivè ita occidere, ex institutione Venerandorum Dnn. Præceptorum persuasi sumus.

§. 9. Ortum & Occasum Cosmicum, altera Ortus & occasus Poëtici species vera, Ortus & occasus sc. Acronychus, quem imperitiores nonnulli cum Sacrobusto Chronicum seu temporalem dicunt, justo nunc ordine excipit. De ortu hinc Acronycto, ἀπό τῆς ἀκρῆς τῆς νυκτὸς h. e. à primo noctis termino ita dicto, circa quem contingit, prius agemus. Definiri autem communiter is solet, quòd sit ascensio stellæ vespertina, ☉ è regione descendente. Caterum ortus hic, quem Geminus ἐπιτολήν ἑσπερίαν ἀληθινήν: Ptolemæus ἐπιτολήν (ὑνανατολήν ἀληθινήν: Theophrastus autem ἀνατολήν ἀκρόνυχον dixere, quibus conveniat stellis, ex ipsa definitione colligere datur. Excluduntur enim ab Ortus hoc, præter stellas perpetuæ apparitionis & occultationis, etiam, ob exiguam à ☉ digressionem, ♀ & ♁, vel, ut optimè Excellent. D. D. Strauchius l. c. observat, eadem sidera, quibus occasus Cosmicus repugnat. Hinc noti isti versiculi originem traxerunt:

Cosmicè descendit signum, quod Chronycè surgit:

Chronicè descendit signum, quod Cosmicè surgit.

Qui tamen, non de identitate temporis, sed aptitudine, in stellis præsertim longius ab Ecliptica remotis, ad participationem de harum specierum ortu atque occasu sunt intelligendi. Non enim eodem tempore omnes stellæ, quæ manè cum ☉ oriuntur Cosmicè, vesperi cum ☉ Chronycè occidunt: nec, quæ vesperi, ☉ oriente, Cosmicè occidunt, Chronycè semper vesperi occidente ☉ oriuntur. Imò Boreales post ☉, Australes ante ☉ nobis occidunt. Interim tamen omnes stellæ, quæ Cosmicè oriri possunt, etiam chronicè possunt occidere & quæ Cosmicè occidere possunt, illæ etiam chronicè possunt oriri. Conf. præter Dn. D. Strauchium in *Aph. Sphæ. §. 199. p. m. 72. Scultetum p. 42.*

§. 10. Explicata ortus Acronycti definitione, meritò nunc occasus quoque Acronycti specialiter sic dicti, qui Gemino

& Tatio δύσεως ἐσπερίας ἀληθινῆς, at Ptolomæο ἐσπερίας συγκα-
ταδύσεως ἀληθινῆς, Theophrasto autem ἀφανισμὸς δύσεως nomine
venit, succinctam, ne justos transfiliamus limites, jungimus
explicationem. Eum autem describimus, quòd sit puncti cœ-
lestis unà cum ☉ infra Horizontem descensio, ut exulent à
definitione hac istæ stellæ, quæ toto illo tempore, quo sub Hori-
zonte Sol commoratur, sub horizontem descendunt. Quare
omnes, quæ interdum apparent, interdum non apparent stellæ,
Acronycè occidere possunt. Speciatim notandum, quòd iis in
stellis, quæ vel in ipsa Ecliptica hærent, vel non longè ab ea
remotæ sunt, ortus Cosmicus cum occasu Acronycho permutatur.
Talis enim aliqua stella, quæ manè Cosmicè oritur, vespe-
ri Acronycè occidit. Obiter de occasu hoc Acronycto, ante-
quam ad alia abeamus, monemus, quòd licet Ricciolus eū unà
cum ortu Cosmico non observabilem, nec ad distingvenda tē-
pora agricolendi, medendi, navigandi utilem censeat, & si
Plinius aliique tempora per ortus & occasus siderum inconspi-
cuos distingvant fortè, id, ut abstrusas & Astrologicas tempe-
statum causas indicent, facere, persuasus sit, is tamen omni uti-
litate sua in veterum intelligendis scriptis non careat, cum vel
ipso Ricciolo fatente, non minus hi ortus & occasus, quàm cæ-
teri frequenter ab Autoribus in descriptione temporum adhi-
beantur.

S. II. Ab ortu & occasu Poëtico verò ad apparentem sive
Heliacum explicandum tendimus, quem apparentem ideò di-
xerunt Astronomi, quòd licet sidus verè non descendat aut ad-
scendat Horizontaliter, à Solis tamen radiis vicinis aut liberari
aut occultari incipiat, ideòq; appareat oriri aut occidere, cum
illius visioni non amplius radii obsint Solis vicini: Heliacum
autem eundem vocarunt ἀπὸ τῆς ἡλίου à Sole, quoniã stellis præ-
cipuè convenit in respectu ad radios ☉is. Cum enim Sol insi-
gni suo splendore stellas illas, ad quas tq. velocior Planeta ac-
cedit, vel quæ ob majorem velocitatem perveniunt ad ipsum,
condat involvatq; ita, ut nusquam appareant, accedendo autem
tardiores post se relinquat, ac velociores suis è radiis emittat, ut,
cum latuerint antea, nunc conspectui iterum nostro fistantur: ideo

ideò oriri quædam, aliæ occiderè, ortu occasuq; Heliaco dicuntur. Est autem ortus Heliacus, isq; matutinus, stellæ è radiis Solis jamjam orituri emerfio, primaq; apparitio, quo pacto tum ab ortu stellarum Heliaco plasticè ita dicto, quo omnes istæ ori-ri stellæ dicuntur, quæ præsentis ☉ radiis rectæ latuerunt, discedente autem ☉ e sub Horizontem, conspiciuntur; quomodo quotidiana stellæ oriuntur, quæ post ☉ occasum, nocte ingruente, supra Horizontem jam existentes visu deprehenduntur: tum ab ortu stellarum Heliaco generali & à matutino & vespertino præscindente, tum deniq; ab ortu Heliaco vespertino, paulo post declarando, abunde distinguitur, & iis solummodo, quæ manè nimium ☉ fulgorem, ipsas antea obfuscantem, effugiunt, appropriari potest stellis. Quales sunt tum omnes fixæ, tum ♃, ♄, ♀, ♁ & verbo omnes illæ, quæ Sole quoad apparentem motum in longitudinem, vel tardiores sunt, vel saltem tardiores quandoq; esse possunt, ne duo inferiores ♀ & ♁ excludantur. Hæc n. licet ob nimiam suam propinquitatem tegat interdum Sol, ob majorem tamen ejus, motu suo Orientem versus recedentis, velocitatem, mane relictæ & in justa ab ipso remota distantia, iterum cernuntur.

§. 12. Justam à ☉ requiri distantiam, quo sidera, Solaribus radiis immixta, sese ex iis evolvere & ab hominum in Terra, seu observatorio quodam constitutorum, oculis usurpari possint §. præced. diximus. Cùm enim lumen majus minus obfuscare tam notum sit, quàm quod notissimum, ultrò liquet, certam corporis minoris lucidi à majore requiri remotionem, si lumen ipsius distinctè cognoscere velimus. Quantam autem distantiam illam stellarum, & quantum arcu visionis seu fulsionis, sub quo, non obstante fulgore ☉, videri à nobis queant, esse oporteat, unanimi consensu Mathematicorum docent filii, eam non unam eandemq; ratione omnium stellarum & omni tempore; sed pro diversa stellarum vel magnitudine vel latitudine, pro diversa etiam æris dispositione, & vaporum Horizontalium multitudine tam variam ac diversam esse, ut quantitas istius arcus fulsionis, seu intervalli distantia ☉ à stella, ut conspici queat, accurate vix definiri ac certò determinari queat. Ne. ¶ men nihil

B 3

hic

hic dixisse, & litem, quod dicitur, sub iudice reliquisse viderentur Mathematici, quantum in ipsis erat, nobis de intricata & dubia hac re comunicarunt, quod scilicet pro stellarum & lucis, qua fulgent, magnitudine, talis & tanta sub Horizonte depressio, si stellarum lumen fulgore suo non abscondere debeat, requiratur, ut, si stella primi honoris seu magnitudinis fuerit, arcus iste, docentibus id observationibus, 12. graduum, si secundae 13. si tertiae 14. & sic deinceps pro minori stellae magnitudine major semper arcus, pro maiori minor sit oporteat. Qua de re si specialiora praesertim pro Planetis desideres, adire potes Mathematicos, Joh. Baptist. Ricciolum, Casp. Peucerum, Clavium, B. Nottnagelium, Excell. Dn. D. Strauchium, aliosque quamplures, qui te rationem quoque arcum hunc supputandi perspicue edocebunt.

§. 13. Viso, quid ortus heliacus matutinus sit, de facili etiam hinc, quid occasus heliacus matutinus sit, cognoscere datur, quod nimirum is prima sideris sub radiis Solis, jamjam orituri occultatio sit. Et uti ortus heliacus matutinus iis modo tribuebatur a nobis stellis, quae Sole vel tardiores sunt, vel esse aliquando possunt, ita contra heliacè mane occidunt ea solum caelestia puncta, quae Sole velociora sunt. Unde sponte sua consequitur, fixas cum tribus superioribus erraticis stellis nunquam heliacè, seu longe tardiores Sole, occidere mane posse, solisque inferioribus tribus, *Dei n. p. q.* quae tunc Lucifer dicitur & *q.* occasum hunc convenire. Et posterioribus quidem duobus non semper, sed interdum solummodo, quando scilicet cursu veloces sunt (quod contingit, quando in superioribus Epicyclorum partibus versantur) potest competere. Ubi per occasum Heliacum matutinum non eum intelligi, cum stellae quae prius ante exortum Solis conspiciebantur mane, propter Solis accessum radiis Solaribus involvuntur & occultantur, ut tempore matutino amplius conspici non possint, quilibet videt. Ita enim non fixae solum omnes supra Horizontem commorantes, sed etiam superiores Planetae Sole exorto ex oculis hominum evanescere & ita quae occidere possunt. Quemadmodum a certa requiritur Solis infra Horizontem distantiam, ut stella aliqua in aurora a nobis conspici possit sicut praeced. asseruimus; ita non minus hic certum quodpiam adesse intervallum debet, intra quod constitutus Sol condere & obscurare valeat stellas, quod itidem pro vaporum Ho-

rizon-

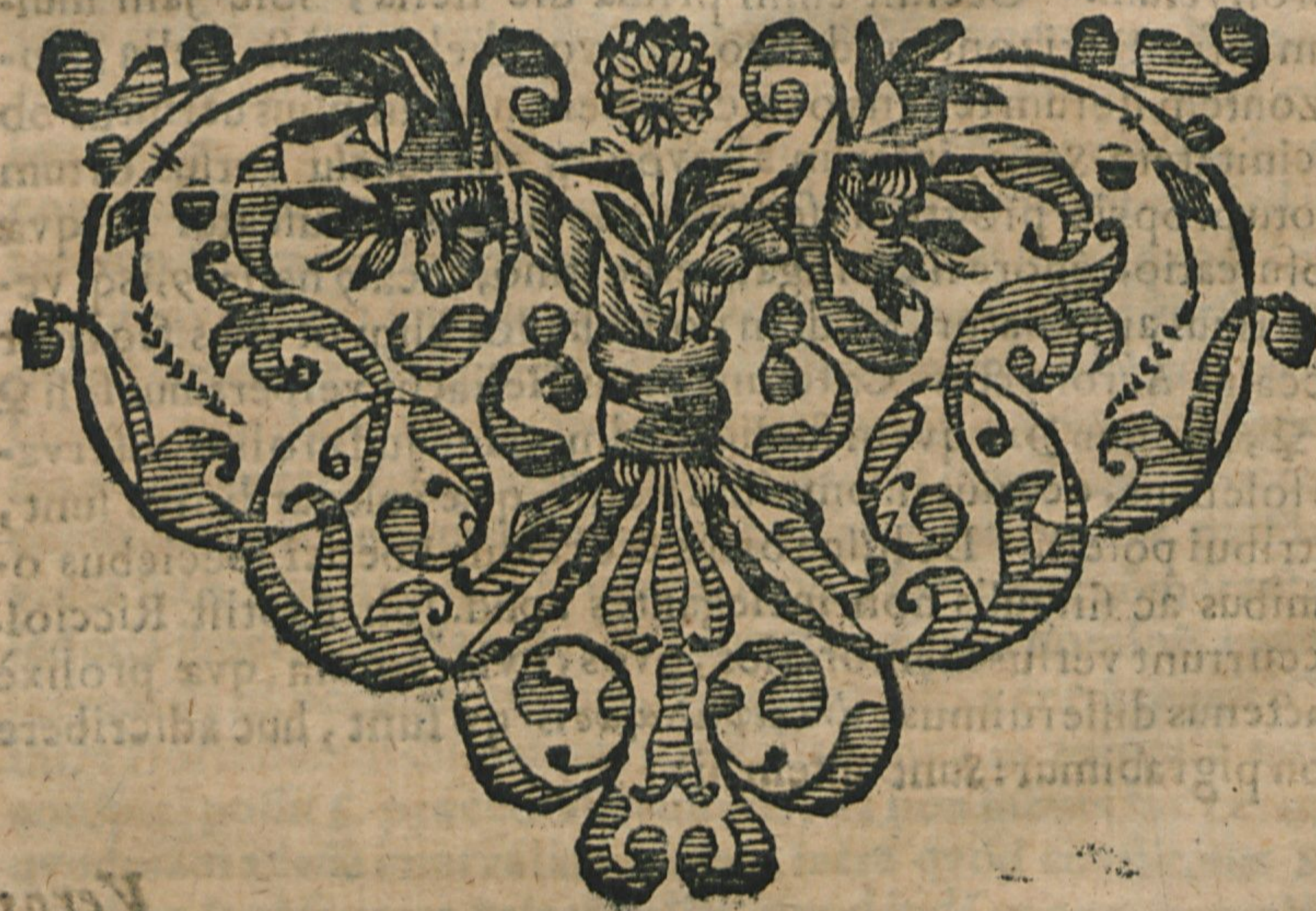
rizontalium multitudine & inæquali stellarum ab Eclipticâ re-
motione admodum variat. Stellæ enim longius à via ☉ seu
Eclipticâ distatæ tardius occultantur, & citius ex radiis emer-
gunt, quàm quæ in ipsa Eclipticâ hærent, vel prope eam con-
sistunt.

§. 14. Devenimus tandem ad ultimam ortus & occasus Poë-
tici speciem, ad ortum & occasum Heliacum vespertinum, quâ,
cum portum videamus, paucis absoluturi sumus. Est autem,
ut hinc initium faciamus, ortus Heliacus vespertinus prima
stellæ paulò post ☉ occasum apparitio, & ex radiis ejus egressio,
sive, ut aliis placet, stellæ è radiis solaribus emergētis vesperi su-
pra Horizontem in occidentis cardine post Solis occasum apparitio,
uti è contrario occasus Heliacus vespertinus dicitur prima stellæ
sub radiis ☉ jamjam occidentis occultatio. Quando nimirum
stella, quæ paulo ante adhuc sub occasum Solis supra Horizon-
tem conspiciebatur, propter Solis accessum seu vicinitatem ma-
jorem in parte occidentali jam radiis Solaribus obfuscatur, ut
conspici à nobis amplius non possit. Qui occasus, ratione mo-
tus Solis proprii fieri solitus, aliquot diebus occasum præcedit
acronyctum. Occidit enim prima die stella, Sole jam mul-
tum infra Horizontem delato; aliquot diebus post, stella, Ho-
rizontem iterum tenens occidentalem, non amplius cernitur ob
vicinitatem Solis, interim aliquousq; ab occasu versus ortum
motu proprio progressi, sed radiis Solaribus obfuscatur; quæ
obfuscatio, tēpore si cōtingat vespertino, occasus heliacus, isq; ve-
spertinus appellatur, tandem post elapsos aliquot dies sequitur
occasus Acronyctus. Cæterum ortus Heliacus vespertinus soli ♀
& ☿, nec non ♃, quam studiosè admodum Judæi olim observa-
re solebant, occasus n. omnibus stellis, quæ Sole tardiores sunt,
attribui potest. De hisce ortus & occasus Poëtici speciebus o-
mnibus ac singulis non inelegantes apud. Joh. Baptist. Ricciol.
occurrunt verus memoriales, quos, quia eorum, quæ prolixè
hactenus disseruimus, ἀνακεφαλαιώσις qd. sunt, huc adscribere
non pigrabimur: Sunt autem hi:

Veros

*Veros mane ortus, occasus vespere veros
Temporibus subeunt sidera quae suis.
Veros nec mane occasus, nec vespere ortus
Concesit Veneri, Mercuriove Deus.
Heliaco tum manè ortu, tum vespere casu
Sola inter caeli sidera Luna caret.
Heliacos mane occasus, ac vespere ortus
Tantum Luna, Venus, Mercuriusq; tenent.*

S. D. G.

Veros

Wittenberg, Diss., 1669-70

ULB Halle
002 271 419

3

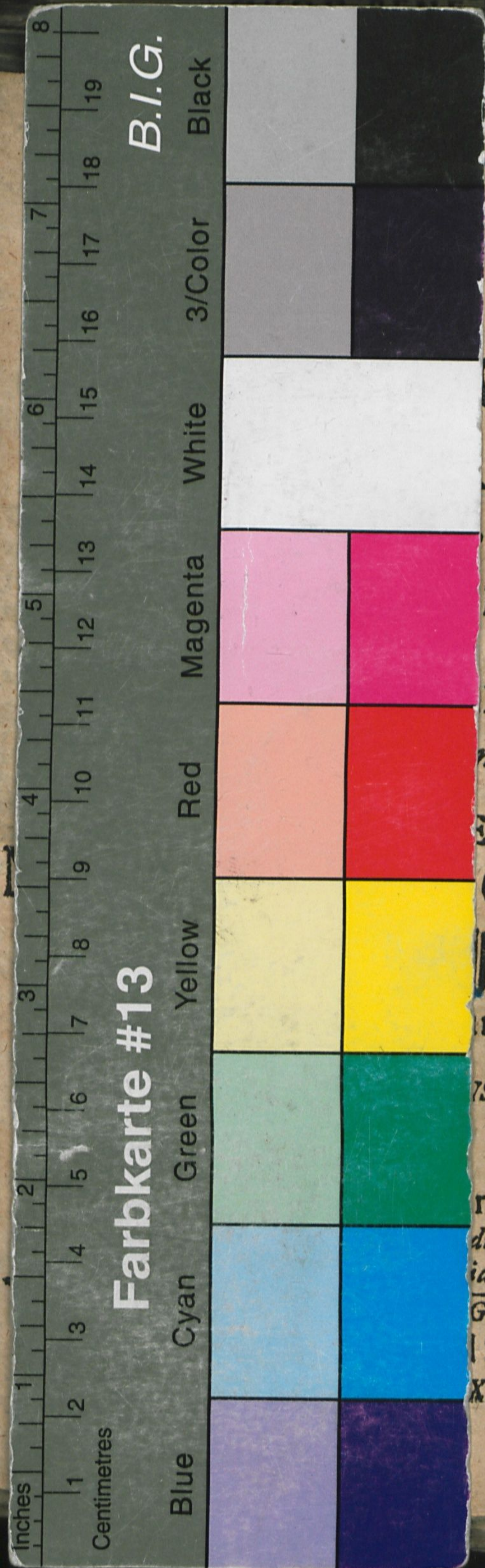

f
sb.

VDA7

B.I.G.

Farbkarte #13

NO NUMINE,
cademica,

24

& O C.

UM POE.

1670

7a

legii Philosophici

ia Leucorea

m censura

S

CHRISTO.

ldung/

ringus,

7S

Zogel/

riscus.

ditorio Minori

id.

G Æ,

S HAKEN.

XX.

2

